

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Sphaera mundi

Johannes <de Sacrobosco>

[Bologna], 1480

Capitvlvm De Latitvdine Et Declinatōe planetarum

[urn:nbn:de:bsz:31-304134](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-304134)

sunt argumta latitudinū inter se æqpollētia uel latitu
dies æqpollentes. Anni maiores ad numex termioꝝ
computatur minores ad reuolutōem: miores sūt iter
medii maiores & miores solis et lūæ. Maiores ani sūt
eoꝝ maiores cūcūt: miores minimi medioces me
dii. Tādī dñr plāetæ. i. minuti cursu: quando sunt re
trogradū: ueloces. i. aucti cursu: qñ sunt directi. Aucti
uero nuero dicūt quādo æquatio agūmēti additur su
p mediū cursuꝝ. Minuti uero dicūt econuerso. Aucti
lumie dicūt cū recedunt a sole uel sol ab eis: miu
ti lumie cū accedūt ad solē uel sol ad eos. Naturæ p
prietates & opatōes plāetæꝝ & signoz declarātur ta
li conditōe q̄ semp fiat īceptio a sole quia ē nobili
or plāetæꝝ: & ab ariete quia nobili⁹ ē signū & a mē
die q̄anobili⁹ ē pās diei: & secūduꝝ sitū æquatōis:
quia medium mundi existit.

CAPITVLVM DE LATITVDINE ET DECLI natōe planetarum.

Atitudo planetæ dicitur distātia ipsi⁹ a uia
solis. Decliatō plāetæ dicitur distātia ipsius
ab æqnoctiali. Patet ergo q̄ sol n̄ habet la
titudinem sed solam decliatōem: quam decliatōez acci
pim⁹ ī sole p distātiā cētri solis ab ītersectiōe prima
quā facit cūculus solis cū æquinoctiali. s. a p̄cipio aī
etis: latitudiez lunæ accipim⁹ p distātiā cētri corpo
ris lunæ ab ītersectiōe prima quam facit cūculus lune
cum cūculo solis. i. a capite dragonis. Et si accipimus
decliatōem gradus orbis signoz in quo ē luna & in
eadē hora latitudinem lunæ ab orbe signoz. i. a uia

solis si fuerit abe. s. latitudo & decliatō graduū septē
trionales uel mēdionales iungim⁹ nōrā & exit no
bis decliatio lunæ ab æquinoctiali. Et si fuerit diuer
sa subtrahim⁹ minōrē de maio. i. Similiter & in alijs
planetis inueniē declinatio. Et notādum q̄ eccētric⁹
unæ semp eodem modo distat a uia solis: & centr⁹
epicicli ei⁹ semp est in superficie eccentrici quare luna
nō habet nisi unā latitudinem: alii autem habēt duas
latitudines: unā qua epiciclus declinat ab eccētrico:
altiam ex eccētrico: quia eccētricus declinat a uia solis
Et per tabulā binarii inueniē latitudo secūdū epiciclū
& per tabulā quaternarii inuenitur latitudo secūduz
eccentricum: & dicitur tabula binarii quia habet da
os introit⁹: & quaternarii quia habet quattuor itros
tus. Et tabula binarii facta ē ad mediētē circuli: &
quaternarii ad quartam ptem circuli. i. tabula binarii
facta est ad sex signa. s. quolibet tabula suo signo: que
deseruit sex signis: sed tabula quaternarii facta ē tri
bus signis. s. quolibet tabula uni signo quæ deseruit
quattuor signis per æquipollētiā sicut tabula bia
rii deseruit duob⁹ signis p æquipollētiā. Quia ue
ro tabula binarii est ad epiciclum ideo intratur in eā
cum argumēto: & quia tabula quaternarii ē ad eccen
tricū. ideo intratur ad eam cū distātia a nodo capitis
Et latitudo quæ scribit̄ in tabula binarii ē distātia p
tiū circūferentiæ epicicli ad circūferētiā eccentrici
distantri dico cōputata uers⁹ uia solis quæ dicit̄ eclip
tica quia in ipsa uel ppe fiunt eclipses solis & lunæ
inclinatur dico ita scilicet q̄ semper erit planeta inter

eclypticā & cētū epicycli nisi cū cētū epicycli sit in
capite uel cauda dracois tūc n. epicyclus ē directus in
eccētrico. Et quādo ē planeta ī auge epicycli tūc ma
xie declinat planeta a uia solis: quare tūc maxia inueni
tur latitudo ī tabula binarii. In locis uero intermediis
qa mediocriter declinat planeta mediocriter reperitur la
titudo. & latitudo quæ describitur in tabula quater
narii est distātia circūferentiæ ecētrici a uia solis: quæ
distātia parua ē ppe nodos: & maxia cū est ī locis
remotis a nodis p tria signa: & ppter hoc inueni in
tabula quaternarii latitudo minor in pñcipio in fi
ne maxia ī medio mediocriter. Patet ergo q̄ inueni
istis duabz latitudinibz semp una subtrahēda ē ab a
lia. Cōpositor aut tabularū ad ostētionem magisterii
sui noluit ponere nūeros ueros p̄diaz latitudinū in
quibz subtrahitur unus ab alio semp: sed posuit nūe
ros xq̄ possētes in quibus si diuidatur unus p alteruz
semp idem puenit quod pueniret si unus ueroz nūe
roz subtraheretur ab altero. Omni. n. subtractōi xq̄
pollet aliqua diuīō & econuerso. Idem. n. est si diui
das. vi. per. 3. ac si subtrahās duo a quattuor. & ideo
diuiditur una latitudo per alia. Cū uero cētū epicy
cli ē in nodis tūc nullæ sunt latitudines tūc. n. direc
tus ē epicyclus in eccētrico: & centrum epicycli est
in uia solis: & q̄ numeri q̄ sunt in tabula non sunt ue
ri nūeri patet p hoc q̄ in tabula mercurii inueni lati
tudo maior sex gādibz & esset aliqñ extra zodiacuz
en p diuisionē istā p aliam puenit eius uera latitudo
Et hoc quod dixi app̄bat̄ur per tabulas latitudinis

integras si iueniatur i quib9 sit subtraçdō uel additō
loco diuisionis & dicit q̄ si diuidas latitudiez secūda
p̄ primā q̄ q̄putāda est latitudo a uia solis & si diui
das primā per secūda cōputāda est a limbo zodiaci .
ut cāta sit una latitudo duoz graduū secundum unā
cōputatōem: quāta ē altera quāt uor graduū secūduz
aliā cōputationem. Caput & cauda trium superioꝝ
imobiles sunt: caput autē & cauda mercurii & uēris
mouētur & ideo aliter iuenitur argumētū latitudinis
i tribus supioib9: & aliter i istis duob9 inferioribus
Caput. n. & cauda ueneris & mercurii mouētur tali
pportōe q̄ uerus locus capitis utriusq̄ distat ab eis
semp̄ tātum q̄tuz & nō uer9 locus capitis scriptus i
tabulaz canone distat a loco qui fit ex medio motu
solis & argumēto istoz xquato. Ideoq̄ addim9 argu
mētū istoz xquata medio motui solis. Vera loca ca
pitum dicunt̄ computata ab ariete secūdam successio
nē signoz. s. arietis tauri & sic de aliis. Medii cursus
capitū dicuntur computati ecōuerso. s. aries pisces aq̄
rius & sic de aliis quare medi9 mot9 capitis cuz uero
faciunt. xii. signa: & si subtrahis mediū cursuz capitis
de. xii. signis remanet uerus.

compositores tabulaz sup̄ Ariz quae ē ciui
tas i india dicūt fuisse Nēbroth: Hermes
Hycoiz9: Ptholome9: Albategni: Albuma
zar: Algorismus. Arim distat ab utrisq̄ gradib9 .s. A
lexadri & herculis xqualiter sub xquatore positis :
Distat. n. a gradib9 herculis positis i occidēte 90. gra
dib9 a gradib9 alexādri positis i oriente 90. gradib9

ab utroq; polo. 90. gradib⁹: & q̄ uult mutare tablas
ad alia loca subtrahet mediū cursuz stellaz i tot ho
ris per quot horas distāt loca ab arim & s̄trahat di
co uel addat tm̄ i ānis collectis æq̄tis plāctis ad mēi
diē añ uel post: Inuenias ascēdens ad horā & tēpus
illud: & q̄ uult hoc scire pōat gradū solis i linea mēi
dionali & notet locū almuri i gradib⁹ limbi & faci
at eum tra s̄re ante uel post uel retrocedere quā idē
est totiēs. i. 5. grad⁹ quot horas hūit ante meridiem
uel post: & sic inueniet ascendens ad horam p̄sentez
Luna existente i medio cœli si æquaueris eaz p̄ tabu
las alicui⁹ regionis sciel longitudinē inter regiōes per
differētiam locoꝝ lunæ: & nō oportebit te expectāe
eclipsiz. Si accepis altitudiē inferioris libi solis & lūæ
i dorso astrolabii & altitudiē sup̄iōs libi & notaueris
locū aliāde sciel q̄tita. ē diāetōꝝ solis & lūæ: & respici
es solē mediante aliq̄ pāno. Nota etiā q̄ augel dicūt
moueri uers⁹ orientem. 7. gradibus i. 900. annis: &
totidem uers⁹ occidentē in aliis. 900. annis. Itē dicūt
moueri ab albatēgni in. 60. annis & quattuor m̄lib⁹
uno gādu semp ad oriētē. alfragani⁹ narrat eas moue
ri 100. annis uno gradu uers⁹ oriētē. Itē nota q̄ quaz
diu sol fuerit i medietate eccētrici sui que max. e mo
ueē a terra. i. i longitudiē longiori magis eleuatur a
lidada in dorso astrolabii q̄ gradus olis in rethi posi
tus super Al nuancarath in meridie. Econuerso fit
in alia medietate eccētrici. Et quacumq; die erit ma
ior distātia inter bas altitudines in eadē erit sol in
auge eccētrici in medietate prima p̄dicta.

Et quanta erit distātia tāt⁹ erit eccentric⁹ solis & est
duoꝝ graduum fere. Et q̄tum nadir solis ceciderit i
fra locu sup queꝝ caderet grad⁹ solis si poneret sup
cōsimilē numeꝝ inter almucātarath in tātum erit falla
cia horæ tūc acceptæ hoc modo cōsiderato i uno ā
no i meridie i quo die āni sit sol i auge: & quātū ele
uaꝝ per Alidadam & in futuro similiter & q̄tū ele
uaꝝ pl⁹ i eadē hora habebit in q̄tū aux sit mota i u
no anno: & hoc modo dicūt Albategni inuenisse q̄tū
auges plāetaz mouent i anno menſe & die: & tabū
las ad hoc composuit: & magnū habuit astrolabiꝝ
tricubitū uidelicet uel maioris q̄titatis.

Speꝝ plāetaz sic potest iueniri intꝛeꝝ eꝝ
gradu æquatōis cuiuslibet plāetæ i tabulaz
ascensionis signoz i cūculo directo q̄ icipit
ab ariete: & numer⁹ graduum inueni⁹ sub signo ge
stante ipꝝ plāetam signet: deinde intꝛeꝝ eꝝ gradib⁹
æquatōis cuiuslibet alteri⁹ & numer⁹ graduū iueni⁹
sup gestateꝝ ipsum accipi tur: & i pꝛoz secundoz nūe
roz sic acceptoz minor a maiore demat: & si excre
uent sexta pars cūculi aspicient se ibi duo planetæ a
speꝝ sextili q̄a est inter eos sexta pās circuli. Si re
manſerit quāta pās cūculi erit aspect⁹ quart⁹. Si reman
ſerint tot grad⁹ quot ampleat⁹ tertia pars circuli eēt
aspect⁹ trinus. Si remanſerit medietas erit aspectus
oppositionis. Si plures gradus remanſerint aut
minus non aspicient se planetæ. Si nihil remanſerit
tūc ipꝝ plāetæ erunt iūti corporaliter. Si remanſerint
tot gradus quot cōplectitur alteri⁹ splēdor tūc ipsi

planetæ erunt iuncti lumine & nõ corporaliter.

Explicit. theorica plæctarũ Gerardi cremonensis astrono-
mi celebratissimi ipsa Bononiæ p me Dominicũ Fu-
scam Ariminensem, MCCCCLXXX.

P. Franciscus niger Venetus lectori felicitatem.

Sidereos cœli motus: nutantiaꝝ astra:

Et phæronteos perlege lector equos.

Impressi fuerant reges: impressaque bella

Quæ gessere patres auspice digna ioue

Sed qui bella regit: pacis qui fœdera iungit

Iuppiter: & mundus iure legendus erat.

BENE VALE.

R E G I S T R U M

Ioannis	Noctiali	etiam q̄
secundũ	qui sunt	motum
paulatim	Horizonte	Firmamento
Aliud est	dibus	ferentis
autem duo	Gerardi	eli appropinquante
æquinoctiali	inuenire	epicicli

Laus deo et uirgini matri
marie